

Izvorni znanstveni članak/
Original scientific paper
Prihvaćeno: 12.5.2017.

mr. sc. Marija Rattinger,
Osnovna škola Bartola Kašića, Zagreb
marija.rattinger@skole.hr

AKTIVNOSTI I DRUŠTVENE MREŽE U SLOBODNOM VREMENU MLAĐIH TINEJDŽERA

Sažetak: Slobodno vrijeme učenika je ono vrijeme koje im preostaje nakon svih školskih i obiteljskih obveza. Postoje različite mogućnosti njegovog provođenja i različite mogućnosti utjecaja na način njegovog provođenja (Byrne i dr., 2006). Ovim se radom istražilo koliko mlađi tinejdžeri imaju slobodnog vremena, na koji način ga koriste, te koliko su online društvene mreže i na koji način zastupljene u slobodnom vremenu ispitivane populacije. Rezultati pokazuju da mlađi tinejdžeri imaju prosječno oko četiri sata slobodnog vremena dnevno, da je u tom vremenu 75% ispitanika uključeno u različite organizirane slobodne aktivnosti, te da 89% ispitanika ima profil na nekoj online društvenoj mreži i da oko trećinu svog slobodnog vremena provode u online aktivnostima. Unatoč velikom interesu za ovakav način druženja, većina ispitanika prednost daje druženju licem u lice. Rad ukazuje na potrebu organiziranja većeg broja aktivnosti na otvorenome koje uključuju druženje tinejdžera s vršnjacima i pridavanje veće pozornost odgoju i obrazovanju za medije.

Ključne riječi: organizirane slobodnovremenske aktivnosti, online aktivnosti, profil.

1. Uvod

Gledajući iz perspektive zapadnih zemalja, posao, obitelj i slobodno vrijeme predstavljaju tri najvažnija stupa u životu i svi zahtijevaju jednak dio našega vremena (Kelly, 1987). Ove tri dimenzije ne djeluju samostalno, već djeluju uzajamno i stvaraju osobe, zajednice i kulture. Slobodno vrijeme je važno za razvoj osobnosti djece i mladih te otvara mogućnosti za zadovoljavanje njihovih interesa i potreba. Doh (2010.) naglašava da je slobodno vrijeme integralni dio sistematičnih promjena kod osobe, kognitivnih, psihičkih, socijalnih i psihosocijalnih i kao takvo, često se promatra u relaciji spram mladih jer su oni više nego ostale dobne skupine osjetljiviji na modne trendove i uključeni su u potrošačku kulturu, a i češće se uključuju u zajedničke rekreacijske skupine (Roberts i Parsell, 1994). Osnovna obilježja aktivnosti u slobodnom vremenu su mogućnosti zbližavanja ljudi, stvaranje društvenih veza i povezivanje osoba zajedničkih interesa. Suvremeni mediji današnjice pružaju velike mogućnosti u stvaranju društvenih mreža. *Online* društvene mreže izazvale su posebnu pozornost kod tinejdžera i mladih te su našle mjesto u njihovom slobodnom vremenu.

O slobodnom vremenu raspravlja se od antičkih vremena, a kao društveni fenomen pojavljuje se i počinje proučavati razvojem industrijskog društva, a do tada

je to bila privilegija viših, vladajućih staleža (de Lisle, 2010). Tek u 19. stoljeću počinju društvena istraživanja slobodnog vremena. Od tada se promiče odmor, kulturna društva i sportske aktivnosti. Krajem 20. stoljeća, pojavom automehanicizacije, industrijalizacije i masovne produkcije ljudi postaju opterećeniji, ali produžuje se slobodno vrijeme i dobiva važnije mjesto u životu (Vukasović, 2000), ukazuje se potreba za rekreacijom (Puntam, 1993). Današnje vrijeme obilježava stvaranje veze između rekreacije, demokracije i općeg dobra.

Pristupajući proučavanju slobodnog vremena, nailazimo na širok raspon ponašanja i aktivnosti koje tu spadaju. U različitim definicijama slobodnog vremena nailazimo na pojmove kao: dokolica, nerad, neaktivnost, aktivnost, rekreacija, vrijeme za aktivan odmor i rasonodu. Slobodno vrijeme ne predstavlja homogenu kategoriju i malo je dosljednosti u karakteriziranju i definiranju njegovih aktivnosti. No, bez obzira na nepreciznost različitih definicija, sve se one slažu u stavu da pod pojmom slobodnog vremena podrazumijevamo ono vrijeme koje nam preostaje nakon svih naših obveza, da postoje različite mogućnosti njegova provođenja i različite mogućnosti utjecaja na način njegova provođenja. Opći je stav da su slobodne aktivnosti slobodnom voljom izabrane, neobvezne, isključuju vrijeme provedeno u školi, vrijeme provedeno u kućanskim poslovima i na radnome mjestu. Ono uključuje sport, medije i djelatnosti povezane s njima (TV, slušanje glazbe, različite igrice, čitanje), priredbe – glazbene, plesne i društvene uslužne djelatnosti (volonterstvo, crkva,...). Konstruktivno organizirane aktivnosti brinu o pravilnom korištenju slobodnog vremena mladih jer se na taj način pružaju mogućnosti za razvoj i prakticiranje posebnih društvenih, psihičkih i intelektualnih vještina, pripadnost društveno prepoznatljivim i vrijednim grupama i stabilnosti uspostavljenih društvenih mreža među vršnjacima i odraslima (Byrne i dr., 2006).

U posljednjem desetljeću nastale su nove kulture čiji su sastavni dio novi mediji koji su u mnogočemu modificirali načine ponašanja i navike svih korisnika, a posebno tinejdžera koji putem *online* društvenih mreža održavaju prijateljstva, igraju računalne igrice i slušaju glazbu. Industrija zabave pomoću medija oblikuje životne stilove (Leburić, Quien i Lovrić, 2008).

„Društvene mreže i društveno umrežavanje nisu novi koncepti, već u različitim oblicima postoje oduvijek“ (Kušić, 2010, 103). Koncepti stvaranja društvenih mreža u *offline* svijetu preneseni su u *online* okruženje čime *online* društvene mreže i društveno umrežavanje postaje vrlo popularno među mladima. Takvo umrežavanje omogućuju društveni softveri i internetske stranice, servisi kojih je danas jako puno, a kod nas su najpoznatiji: Facebook, Twitter, Instagram, MySpace, YouTube, , ...

Online društvene mreže daju mladima novi, veći prostor za druženje i povezivanje s prijateljima. Time su društveni mediji dobili ključnu ulogu u životima umrežene mladeži. Posredstvom mreže mladi često dopunjuju svoje susrete licem u lice (Boyd, 2014) a uz pomoć suvremene tehnologije umrežavanja su neograničena. Uz pomoć interaktivnih medija i *World Wilde Web*-a iskustva u slobodnom vremenu prelaze društvene i kulturne granice (Tujillo, 2007).

Društvene mreže su vrsta umrežene javnosti s nekim svojstvima (upornost, mogućnost pretraživanja, mogućnost kopiranja i nevidljiva publika) koja obično nisu pri-

sutna u odnosima licem u lice, a koja mijenjaju društvenu dinamiku u temelju i kompliciraju društvenu interakciju. Dolazi do refleksije društvenog okruženja koje potiče mlade na umrežavanje i dovodi do promjene uloge javnosti u životima mladih.

Postoje različita stajališta o utjecaju novih medija na mlade. Dok Kraut i dr. (1998) ističu da novi mediji privatiziraju zabavu i uzrokuju društveno povlačenje pojedinaca iz zajednice, postoje pozitivna stajališta prema kojima novi mediji jačaju socijalnu svijest, potiču javno izražavanje, političke rasprave i interakcije (Dehlgren, 2000; Eijek i Rees, 2000; Scheufele, 2002; Shah, Cho, Eveland jr. i Kwak, 2005).

2. Metodologija

Cilj istraživanja

Istraživanjem se željelo utvrditi koliko populacija učenika mlađeg tinejdžerskog uzrasta (učenici šestog i sedmog razreda osnovne škole) ima slobodnog vremena, koje su aktivnosti u slobodnom vremenu najzastupljenije, koliko učenika posjeduje *online* profil na nekoj društvenoj mreži i koliko su *online* društvene mreže zauzele prostora u njihovom slobodnom vremenu, koje su društvene mreže i aktivnosti među njima najzastupljenije, koliko „prijatelja“ imaju na društvenim mrežama, njihovo mišljenje o ponuđenim strukturiranim aktivnostima te što prema njihovom mišljenju nedostaje, mišljenje o sigurnosti na društvenim mrežama i uključenost roditelja u njihove *online* aktivnosti. I na kraju smo željeli saznati kojem obliku druženja daju prednost, *online* ili *offline*.

Željelo se saznati postoje li razlike u odgovorima prema spolu ispitanika, prema veličini mjesta u kojem žive i prema obrazovanosti roditelja.

Uzorak

Uzorak čine učenici šestih i sedmih razreda osnovnih škola iz velikog grada, manjeg grada i manjeg mjesta. Prema tome, uzorak učenika je namjerno izabran da bismo usporedili rezultate ispitanika iz različitih sredina.

U istraživanju je sudjelovalo 117 učenika šestih i sedmih razreda, 66 muškog i 51 ženskog spola (56% i 44%). Iz velikog grada 48 ispitanika, iz manjeg grada 22 učenika i iz manjeg mjesta 47 ispitanika.

Metode prikupljanja i obrade podataka

U radu je korišten anketni upitnik sastavljen od 27 pitanja od kojih su neka dijelom preuzeta iz sličnih istraživanja (Kušić, 2010; Miliša i Milačić, 2010) i prilagođena potrebama ovog istraživanja.

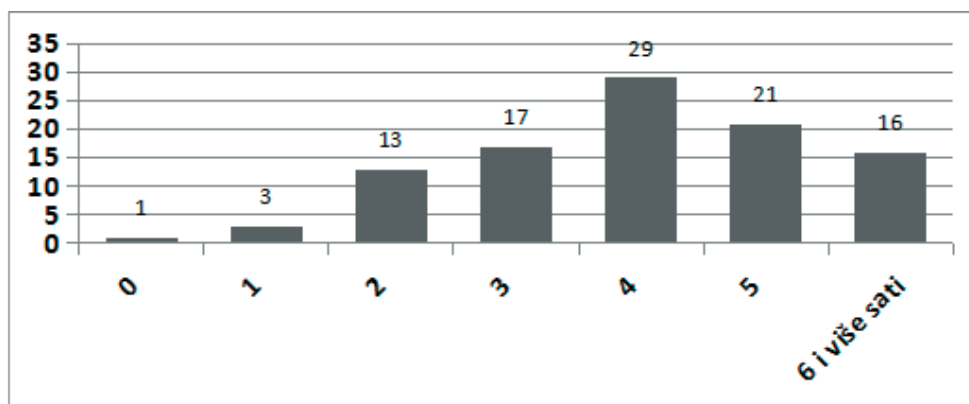
Upitnik je podijeljen u dva dijela. U prvom dijelu su pitanja vezana za slobodno vrijeme, a u drugom dijelu su pitanja vezana za društvene mreže. Učenici koji nemaju profil na društvenoj mreži ispunjavali su samo prvi dio upitnika. Upitnici su ispunjavani u neposrednom kontaktu s ispitanicima, na satovima razrednika.

Istraživanje je provedeno u svibnju i lipnju 2016., podatci su obrađeni u rujnu i listopadu 2016. unosom u excel datoteku, a zatim konvertirani u SPSS datoteku. Na

osnovu te datoteke izvedene su sve vrste statističkih analiza (programom SPSS verzija 17.0). Metode statističke analize koje su ovdje korištene su deskriptivne (postotci, srednje vrijednosti, mjere disperzije), te inferencijalne metode statističke analize (hi-kvadrat test, t-test i F-test razlike između aritmetičkih sredina).

3. Rezultati i rasprava

Ako slobodno vrijeme shvatimo kao ono vrijeme koje preostane nakon školskih obveza i obveza u obitelji, preostali broj sati slobodnog vremena koji su učenici naveli u anketi varira od 0 do više od 6 sati što je prikazano *Grafikonom 1*.

Grafikon 1. Postotci učenika prema broju sati slobodnog vremena dnevno

Prema ovim podacima prosječna količina slobodnog vremena dnevno je četiri sata. Rezultati pokazuju da je u raspoloživom slobodnom vremenu 75% učenika uključeno u neke organizirane slobodne aktivnosti. Naveli su u koje su aktivnosti uključeni kako to u sažetom obliku prikazuje *Tablica 1*.

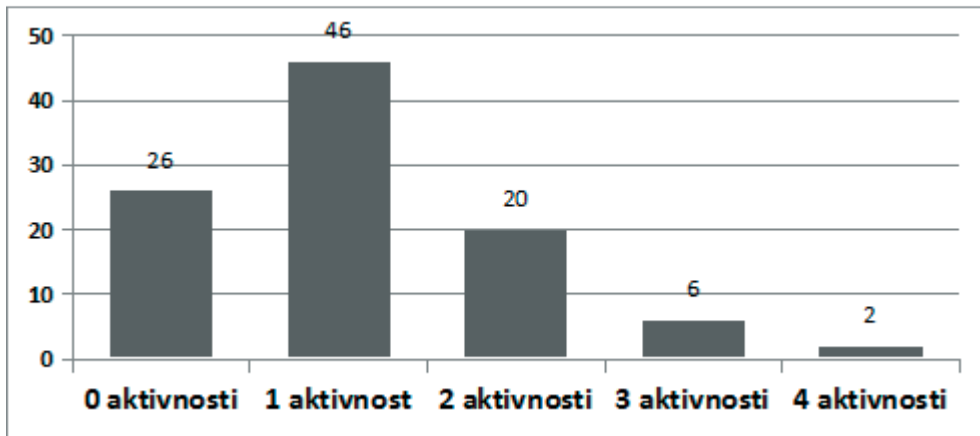
Tablica 1. Slobodne aktivnosti u koje su ispitanici uključeni

Skupina aktivnosti	Broj uč.	% uč.
sportske aktivnosti	73	62
učenje jezika i sl.	23	20
glazbeno obrazovanje, ples, balet	24	21
kulturno-zabavne aktivnosti	4	3
ostale aktivnosti	9	8

Na osnovi *Tablice 1* zaključujemo da su sportske aktivnosti učenika najpopularnije budući da je u njih uključeno najviše učenika (62%). U dodatno obrazovanje (učenje jezika, likovne grupe, crtanje, informatika) uključeno je 20% učenika. Tu prevladava učenje engleskog jezika i njemačkog jezika, dok je u učenje ostalih jezika, likovnu grupu, crtanje i informatiku uključeno po jedan do tri učenika od ukupnog broja učenika uključenih u dodatne obrazovne aktivnosti.

U glazbeno obrazovanje, ples i balet uključen je svaki peti anketirani učenik. U ovoj skupini aktivnosti prevladava ples, a zatim slijedi zborna pjevanje, glazbena škola te ostalo s po jednim ili dva učenika (balet, flauta, gitara, klavir, bend, sintisajzer). Među kulturno-zabavnim aktivnostima prevladava dramska grupa. U skupini ostalih aktivnosti su izviđači, šah te ostalo (snimanje spotova, volonterski klub).

Većina učenika uključena je u jednu aktivnost (46%). Nakon toga po učestalosti slijede učenici koji nisu uključeni niti u jednu aktivnost (26%). U dvije različite aktivnosti uključeno je 20% učenika, u tri aktivnosti 6% učenika, a u četiri aktivnosti 2% učenika (*Grafikon 2*).

Grafikon 2. Postotci anketiranih učenika koji su uključeni u različiti broj organiziranih aktivnosti

U upitniku je bilo najposebnije pitanje o učestalosti bavljenja navedenim aktivnostima u slobodnom vremenu, specificiranih 19 aktivnosti. Učestalost je iskazana procjenama: nikada, ponekad, često i vrlo često. O kojim se aktivnostima radi i kolika im je učestalost vidljivo je iz *Tablice 2*.

Tablica 2. Učestalost bavljenja pojedinim aktivnostima od strane ispitanika

red. br.	Aktivnost	0 = nikada	1 = ponekad	3 = često	4 = vrlo često	Ukupno
1.	slušam glazbu	7	29	35	45	116
2.	razgovaram s prijateljima telefonom ili SMS-om	8	30	43	35	116
3.	gledam TV	3	34	41	37	115
4.	sastajem se s prijateljima izvan kuće	5	30	48	34	117
5.	posvećujem pozornost vlastitom izgledu (šminkanje, frizura, odijevanje...)	19	46	34	17	116
6.	posjećujem prijatelje (kućne posjete)	12	62	26	16	116
7.	idem po zabavama (tulum, rođendani)	20	60	21	16	117
8.	čitam knjige	24	59	24	9	116
9.	ne radim ništa posebno (izležavam se...)	28	53	30	6	117
10.	odlazim u kafiće, diskoteke i klubove	75	29	7	6	117
11.	idem u kino	4	72	30	10	116
12.	lutam po trgovinama i razgledavam	31	48	25	13	117
13.	igram društvene igre (karte, tombolu, šah...)	23	53	27	14	117
14.	odlazim na kazališne predstave, koncerte	48	53	12	4	117
15.	sviram, pjevam	51	26	20	20	117
16.	bavim se sportom	8	21	33	55	117
17.	igram računalne igrice	9	44	35	29	117
18.	na društvenim mrežama	15	33	31	38	117
19.	družim sa s obitelji	2	17	46	52	117
	U k u p n o	392	799	568	456	2215

Na osnovi navedenih vrijednosti izračunali smo srednje vrijednosti (aritmetička sredina) i mjere disperzije (u pravilu je to standardna devijacija i koeficijent varijacije). Ti su deskriptivni pokazatelji prezentirani u *Tablici 3* po pojedinim aktivnostima.

Tablica 3. Deskriptivni pokazatelji odgovora na pitanja o učestalosti uključenosti u pojedine aktivnosti (N = 117)

red. br.	Aktivnost	Broj učenika	Aritmetička sredina	Standardna devijacija	Koeficijent varijacije
1.	slušam glazbu	116	2,71	1,364	50
2.	razgovaram s prijateljima telefonom ili SMS-om	116	2,58	1,339	52
3.	gledam TV	115	2,65	1,278	48
4.	sastajem se s prijateljima izvan kuće	117	2,65	1,262	48
5.	posvećujem pozornost vlastitom izgledu (šminkanje, frizura, odijevanje...)	116	1,86	1,389	75
6.	posjećujem prijatelje (kućne posjete)	116	1,76	1,296	74
7.	idem po zabavama (tulum, rođendani)	117	1,60	1,333	83
8.	čitam knjige	116	1,44	1,246	87
9.	ne radim ništa posebno (izležavam se...)	117	1,43	1,248	87
10.	odlazim u kafiće, diskoteke i klubove	117	0,63	1,103	175
11.	idem u kino	116	1,74	1,143	66
12.	lutam po trgovinama i razgledavam	117	1,50	1,375	92
13.	igram društvene igre (karte, tombolu, šah..)	117	1,62	1,350	83
14.	odlazim na kazališne predstave, koncerte	117	0,90	1,062	118
15.	sviram, pjevam	117	1,42	1,582	111
16.	bavim se sportom	117	2,91	1,345	46
17.	igram računalne igrice	117	2,26	1,386	61
18.	na društvenim sam mrežama	117	2,38	1,496	63
19.	družim sa s obitelji	117	3,10	1,086	35

Deskriptivni pokazatelji odgovora učenika na pitanja o učestalosti uključenosti u pojedine aktivnosti ukazuju na to da među najrjeđe birane aktivnosti u slobodnom vremenu spadaju: odlazak u kafiće, diskoteke i klubove, odlazak na kazališne predstave, koncerte, sviranje, pjevanje, ne radi ništa posebno (izležava se) i čitanje knjiga.

Među najčešće aktivnosti spadaju: slušanje glazbe, bavljenje sportom i druženje s obitelji.

Dobiveni rezultati su u skladu s dobi učenika. Podatak o rijetkim odlascima u kazališta i na koncerte je poražavajući, ali ne iznenađuje jer učenici te dobi u kazališta i na koncerte obično ne odlaze sami nego organizirano od strane roditelja ili škole. Iako ima učenika koji već u ovoj dobi posjećuju kafiće, diskoteke i klubove, ipak je zadovoljavajuća činjenica da najčešće slušaju glazbu, bave se sportom i družu s obitelji.

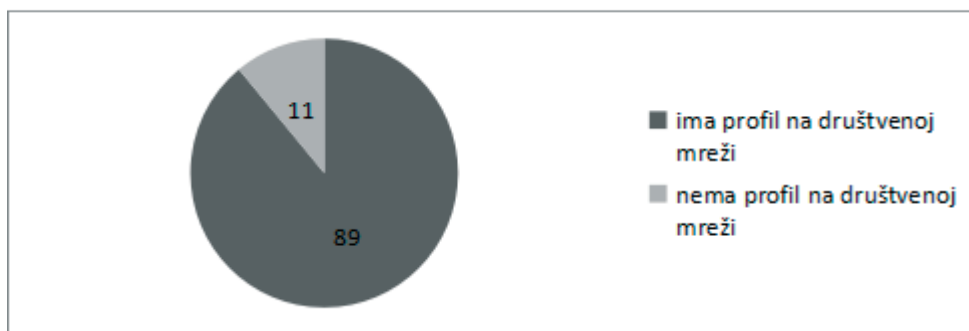
Na otvoreno pitanje u anketi „Ima li neka aktivnost kojom se često baviš a da nije navedena?“ odgovor je dalo svega osam učenika koji su naveli sljedeće aktivnosti:

šetanje psa, slikanje/crtanje, te gledanje videa, modelarstvo i prva pomoć.

Većina ispitanika, koji su odgovorili na pitanje o zadovoljstvu izborom ponuđenih aktivnosti u svojoj sredini izjasnili su se da su zadovoljni (91%), dok je 17 učenika navelo 11 različitih nedostataka koji u najvećem broju slučajeva izražavaju želju za druženjem s vršnjacima na otvorenome. Žele više slobodnog vremena, više druženja s prijateljima, više igre vani, više igrališta, više igrica na mobitelu, više druženja u prirodi, više odmora itd. Nadležne institucije i roditelji bi trebale povesti brigu o navedenim nedostacima, a ponekad je to i stvar osobnog izbora ispitanika. No, oni su u dobi kad im je potrebno usmjeravanje, ali na njima prihvatljiv način.

Među onim aktivnostima koje ispitanicima nedostaju vidimo najviše potreba za druženjem, a kako su mnogi druženje licem u lice s prijateljima zamijenili druženjem na *online* društvenim mrežama smatrano je korisnim ispitati učestalost i načine korištenja *online* društvenih mreža od strane mlađih tinejdžera.

Odgovori kazuju da profil na nekoj društvenoj mreži ima 104 od 117 ispitanika (89%) dok svega 13 učenika (11%) nema profil na društvenim mrežama (*Grafikon 3*).

Grafikon 3. Posjedovanje profila na nekoj društvenoj mreži (u %)

Prema *Tablici 4* najpopularnije društvene mreže među učenicima šestih i sedmih razreda su Facebook (74%) i Instagram (63%). Među ostalim mrežama često se koriste Snapchat i Askfm, ali i druge mreže (Vine, Skype, WhatsApp, Tumber itd.).

Tablica 4. Društvene mreže na kojima imaju profile (N = 104)

Društvena mreža	Broj uč.	% uč.
Facebook	77	74
Twitter	22	21
Instagram	65	63
ostale mreže	82	79

Saznajemo da ispitanici nerijetko imaju više otvorenih profila na *online* društvenim mrežama, u prosjeku 2,36 profila.

Najveći broj učenika ima svoj profil na nekoj društvenoj mreži unazad dvije do tri godine (42%), 26% učenika ima profil manje od dvije godine, a neki ga imaju već

šest godina (pet učenika). Kada se izračuna dob učenika kod pristupanja društvenim mrežama, prosjek je 10,1 godinu, a što je vrlo rano s obzirom da većina *online* društvenih mreža postavlja za najnižu dobnu granicu za otvaranje profila 13 godina. To znači da je velik broj korisnika prilikom otvaranja profila neiskren o svojim godinama starosti i ne pridržava se pravila i uvjeta korištenja koji su navedeni na početnoj stranici pojedine društvene mreže, a koje bi svaki korisnik trebao pročitati i pridržavati ih se.

U *Tablici 5* su podatci o 104 učenika koji koriste društvene mreže s obzirom na različite kriterije prema njihovim odgovorima:

Tablica 5. Učenici koji imaju profil na društvenim mrežama (N = 104) prema različitim kriterijima

Varijabla i oblik varijable	Broj	%
Učestalost prijavljivanja na društvenu mrežu:		
ne svaki dan	22	21
jednom dnevno	13	13
nekoliko puta dnevno	43	41
neprestano je logiran	23	22
ne koristi društvenu mrežu	2	2
nepoznato	1	1
Ukupno	104	100
Dnevno vrijeme provedeno na mreži:		
manje od 1 sat	44	42
1 – 2 sata	35	34
2 – 3 sata	19	18
više od 4 sata	3	3
ne koristi	2	2
nepoznato	1	1
Ukupno	104	100
Svrha korištenja društvenih mreža ¹⁾ :		
kontakt s prijateljima putem chata ili poruka	84	81
pregledavanje fotografija i video zapisa	54	52
igranje igrica i korištenje aplikacija	39	38
upoznavanje novih prijatelja	15	14
učenje	17	16
ne koristi ništa od navedenog	14	13
Broj „prijatelja“ na društvenim mrežama:		
do 50	27	26
100 – 200	29	28
200 – 300	16	15
više od 300	29	28
nemam ih	2	2
ne znam	1	1
Ukupno	104	99
Način biranja „prijatelja“ na društvenim mrežama ¹⁾ :		
biram i prihvaćam samo one koje poznajem u stvarnom životu	79	76
biram i prihvaćam prijatelje svojih prijatelja	33	32

biram i prihvaćam one čiji mi se profili sviđaju	16	15
prihvaćam sve koji mi se ponude, poznate i nepoznate	7	7
nemam „prijatelja“	2	2
Sadržaji koje stavljaju na društvenu mrežu ¹⁾ :		
mijenjaju profil	48	46
stavljaju privatne fotografije	27	26
stavljaju priče i životna iskustva	11	11
stavljaju intimne i povjerljive stvari	-	-
skoro sve što radi stavlja i na svoj profil	5	5
ništa od navedenog	18	17
Stav učenika prema privatnosti na društvenim mrežama:		
ne brinem se	23	22
brinem se, ali ne znam kako zaštititi osobne podatke	13	13
brinem se i štitim osobne podatke	67	64
nepoznato	1	1
Ukupno	104	100
Upoznatost učenika sa pravilima ponašanja i zaštiti podataka:		
upoznat	54	52
nije upoznat	48	46
nepoznato	2	2
Ukupno	104	100
Laži i uvrede na društvenim mrežama ¹⁾ :		
napisao neke laži o sebi na svom profilu	17	16
napisao neke laži o drugoj osobi na društvenoj mreži	5	5
vrijeđao drugu osobu na društvenoj mreži	8	8
doživio tuđe uvrede na društvenoj mreži	16	15
ništa od navedenog	65	63
Upoznatost roditelja s aktivnostima učenika na društvenoj mreži:		
roditelji su poznati	87	84
roditelji nisu poznati	15	14
nije aktivan na društvenoj mreži	1	1
nepoznato	1	1
Ukupno	104	100

Napomena: ¹⁾ Postotci su izračunati na osnovi cjeline od 104 učenika, a ne na osnovi zbroja apsolutnih frekvencija budući da se radi o pitanju s višestrukim odgovorima.

Učestalost prijavljivanja učenika na društvene mreže je prilično visoka. Čak 42% ih se uključuje nekoliko puta dnevno, a 23% ih je neprestano uključeno.

Dnevno vrijeme provedeno na mreži je najčešće do 1 sat (42% učenika) ili 1 – 2 sata dnevno (34% učenika). Preostalih 24% učenika na društvenim mrežama provode čak 3, 4 i više sati.

Kada se pogleda svrha korištenja društvenih mreža, tada vidimo da su to najviše kontakti s prijateljima (81%), pregledavanje fotografija i video zapisa (52%) te igranje igrica i korištenje aplikacija (38%).

Broj „prijatelja“ na društvenim mrežama je prilično velik. Polovina anketiranih učenika ima do 200 „prijatelja“, dok preostala skoro polovina učenika ima više od 200 „prijatelja“. Zbog mnogobrojnosti „prijatelja“ na društvenim mrežama zanimalo

nas kako biraju „prijatelje“. Odgovori pokazuju da kod većine (76%) učenika prevladava biranje i prihvaćanje samo onih koje poznaju u stvarnom životu. Preostali načini biranja, kao biranje i prihvaćanje prijatelja svojih prijatelja, biranje i prihvaćanje onih čiji im se profili sviđaju ili biranje svih koji im se ponude, su riskantniji, ali ipak zastupljeni kod oko trećine učenika. Ovaj podatak potiče na ozbiljnije promišljanje o upućivanju učenika na opasnost na *online* društvenim mrežama.

Ispitanici u dobi mlađih tinejdžera puno pozornosti posvećuju izgradnji svog profila, pa nije čudno što su najčešće aktivnosti ispitanika na društvenim mrežama upravo mijenjanje profila (46%) ili stavljanje privatnih fotografija na društvenu mrežu (26%).

Stav učenika prema privatnosti i zaštiti osobnih podataka je kod 2/3 anketiranih pravilan budući da o tome brinu i štite osobne podatke. Međutim, još uvijek velik dio (1/3) učenika ne brine o tome ili brine, ali ne zna kako zaštititi osobne podatke što ponovno upućuje na nedostatak obrazovanja za korištenje medija.

Polovina učenika izjavljuje da je upoznata s pravilima ponašanja i zaštiti podataka, dok ih skoro polovina nije time upoznata što znači da nisu pročitali pravila o zaštiti privatnosti koje mreža nudi (www.facebook.com) ili nisu uopće upućeni na njih.

Većina 2/3 anketiranih učenika nije doživjelo virtualno nasilje u obliku laži i uvreda na društvenim mrežama. Zabrinjavajuće je što je laži o sebi napisalo 16% učenika, laži o nekoj drugoj osobi napisalo 5% osoba, dok je vrijeđalo drugu osobu 8% anketiranih učenika. Čak 15% ispitanika izjavljuje da je doživjelo tuđe uvrede na društvenoj mreži. Takva ponašanja pokazuju da ispitanici ne poštuju Izjavu o pravilima i odgovornostima korištenja mreže koje su prihvatili prilikom otvaranja profila (www.facebook.com).

Iskustva pokazuju da nadzor roditelja i nadgledanje dječjih aktivnosti na internetu predstavljaju važan korak u zaštiti djece i mladih. Čak i kad su djeca iskusnija i spretnija u online aktivnostima od njih, pokazujući interes i pažljivo nadgledajući djetetove aktivnosti na internetu, roditelji ipak mogu puno doprinijeti zaštiti djece od rizika.

Od anketirana 104 učenika koji koriste društvene mreže njih 84% tvrdi da su im roditelji upoznati s aktivnostima na društvenoj mreži. Nije ohrabrujuće da 14% roditelja nije upoznato s njihovim aktivnostima.

Iako se ponekad čini da je tinejdžerima za druženje dovoljno samo računalo ili smartphone i priključak na internet, na otvoreno pitanje „Kako se radije družiš sa svojim prijateljima, licem u lice ili na društvenoj mreži? Zašto?“ 89% učenika odgovorilo je da daje prednost druženju licem u lice. Kada se pogledaju odgovori o razlogu zašto im je takav način druženja prikladniji, dobiva se cijela paleta raznovrsnih obrazloženja. Odgovori su u skladu s odgovorima na pitanje što im u slobodnom vremenu nedostaje, a to je prije svega druženje s prijateljima *offline*, u aktivnostima na otvorenom.

Ovdje su navedeni samo najčešći odgovori, a to su:

bolje je, ljepše je, lakše je	14 odgovora
zabavnije je	16 odgovora
zanimljivije je	3 odgovora

Postoji još čitav niz pojedinačnih razloga kao što su: zbog više mogućnosti igre, zbog toga što je dopisivanje dosadno, zbog toga jer je kvalitetnije, zbog čuvanja tajni, zbog više doživljaja, zbog toga jer je živahnije, zbog toga jer je zdravije nego gledanje u ekran, itd.

Smatrano je zanimljivim ispitati povezanost između broja sati slobodnog vremena i broja sati provedenih na društvenim mrežama. Prije te analize isključeni su učenici koji ne koriste društvene mreže (njih 13), tri učenika s iskazanih 0 sati na društvenim mrežama i sedam učenika koji su izrazili veći dnevni broj sati na društvenim mrežama od broja sati raspoloživog slobodnog vremena dnevno. Iako je to znakovit pokazatelj iz kojeg možemo zaključiti da ti učenici nisu aktivni na *online* društvenim mrežama samo u svoje slobodno vrijeme, nego te aktivnosti provode i u vrijeme dok obavljaju svoje školske i obiteljske obveze.

Na osnovi podataka za preostalih 94 učenika izračunat je Spearmanov koeficijent korelacije ranga od $-0,082$ uz $p = 0,412$. Korelacija je slaba, negativna i nije statistički značajna ($p > 0,05$). Prema tome, ne može se reći da je količina slobodnog vremena u korelaciji s količinom vremena provedenog na *online* društvenim mrežama.

Iz prethodnih podataka je vidljivo da ispitanici u prosjeku trećinu slobodnog vremena provode na *online* društvenim mrežama. Analiza duljine provođenja slobodnog vremena na *online* društvenim mrežama prema spolu pokazuje da, iako su razlike vrlo male (\bar{X} 32,2%, M 30,3%), djevojčice više svojeg ukupno raspoloživog slobodnog vremena provedu na društvenim mrežama od dječaka.

Već je prije navedeno da su anketirani učenici u prosjeku uključeni u 1,14 organiziranih aktivnosti. Provedeni su testovi (t-testovi i F-testovi) koji pokazuju da su djevojčice nešto aktivnije po uključivanju u organizirane slobodne aktivnosti od dječaka, ali ta razlika nije statistički značajna ($p = 0,249$). Ispitanici iz velegradske sredine su najaktivniji, u najvećem broju uključeni u organizirane slobodnovremenske aktivnosti, dok su učenici s prebivalištem u manjem mjestu najmanje uključeni ($1,40 > 1,14 > 0,87$). Navedena razlika je *statistički značajna* ($p = 0,027$). Razlog ovoj razlici može biti činjenica da učenici u gradu imaju veći izbor organiziranih slobodnovremenskih aktivnosti u koje se mogu uključiti u odnosu na učenike iz manjeg mjesta. Na to se nadovezuje činjenica da učenici iz velegradske sredine imaju manje otvorenih profila na online društvenim mrežama u odnosu na učenike u manjem gradu ili manjem mjestu, iako razlika nije statistički značajna ($2,26 < 2,44 \approx 2,42$) ($p = 0,786$) ipak postoji.

Učenici iz gradića imaju najveći prosječan broj profila, dok učenici iz manjeg mjesta imaju prosječan broj profila najmanji. Navedena razlika nije slučajna već *statistički značajna* ($p = 0,040$).

Utvrđeno je da ispitanici imaju prosječno po 2,36 profila. U daljnjoj analizi doznali smo da djevojčice imaju u prosjeku više profila od dječaka ($2,18 < 2,56$), no, bez značajne razlike ($p = 0,313$), ali možemo povezati s podatkom da djevojčice više ukupno raspoloživog slobodnog vremena provedu na društvenim mrežama.

Ispitanici mlađe dobi (12 ili 13 godina) imaju manji prosječan broj profila u odnosu na učenike od 14 godina. Postojeća razlika nije značajna ($p = 0,894$) ali možemo zaključiti da broj profila neznatno raste s godinama starosti.

Postoji vrlo mala, statistički beznačajna razlika među ispitanicima kojima su roditelji višeg obrazovanja (VŠS i VSS) i kojima su roditelji nižeg stupnja obrazovanja (OŠ i SŠ) po uključenosti u organizirane oblike slobodnih aktivnosti. Ispitanici obrazovanijih roditelja u većoj su mjeri uključeni u takve aktivnosti (majka $p = 0,108$; otac $p = 0,098$).

Utvrđeno je da prosječan broj sati slobodnog vremena za sve anketirane učenike iznosi 3,97. Željelo se saznati razlikuje li se taj podatak s obzirom na spol, prebivalište učenika, godine starosti učenika, posjedovanje/neposjedovanje profila na društvenim mrežama, broj profila na društvenim mrežama i dnevni broj prijavljivanja na društvene mreže.

Na osnovu provedenih t-testova i F-testova usporedbe aritmetičkih sredina ($N = 117$) možemo zaključiti sljedeće:

Dječaci su iskazali veći broj sati slobodnog vremena od djevojčica. Međutim, ta razlika nije statistički značajna ($p = 0,139$).

Pomoću Fisherovog post hoc testa utvrđeno je da ispitanici iz manjeg grada imaju više otvorenih profila od ostalih ispitanika. Razlika u količini slobodnog vremena između ispitanika iz manjeg grada i manjeg mjesta *je statistički značajna* razlika ($p = 0,040$).

Učenici koji imaju profil na društvenim mrežama imaju u prosjeku više slobodnog vremena od učenika koji nemaju profil ($4,03 > 3,42$). Iako je razlika slučajna ($p = 0,294$) ipak ukazuje na to da će učenici s više neorganiziranog slobodnog vremena to vrijeme popunjavati boravkom na online društvenim mrežama. Ti učenici (koji imaju 3, 4 ili više sati slobodnog vremena dnevno) imaju u prosjeku i nešto više otvorenih profila od učenika s manje slobodnog vremena, iako razlika nije statistički značajna ($p = 0,339$).

Interesantna je činjenica da učenici s najvećim brojem dnevnih prijavljivanja na društvene mreže (oni koji su na društvene mreže stalno uključeni) imaju u prosjeku manje slobodnog vremena od učenika koji se uključuju na društvene mreže nekoliko puta dnevno, jednom dnevno ili ne svakodnevno ($p = 0,453$). Vjerojatno upravo zato da bi u trenucima kad imaju malo slobodnog vremena odmah mogli pristupiti svom profilu i informirati se o događajima.

Pomoću hi-kvadrat testova provjereno je postoji li povezanost između nekih nominalnih varijabli koje nisu obuhvaćene u prethodnim analizama. To se odnosi prvenstveno na stav učenika o privatnosti i zaštiti podataka na društvenim mrežama.

Rezultati pokazuju da između stava o privatnosti na društvenim mrežama i upoznatosti učenika s pravilima o privatnosti i zaštiti podataka *postoji statistički značajna povezanost*. Rezultati testa ($\chi^2 = 17,569$ $df = 2$ $N = 101$ $p < 0,001$) to dokazuju. Porazni su podatci da određeni broj učenika ($N = 22$) ne brine o privatnosti na internetu i samo je 14% pročitalo pravila o privatnosti. Neki učenici ($N = 13$) brinu o privatnosti, ali ne znaju zaštititi svoje podatke, ali samo ih je 54% pročitalo pravila. Pozitivna je činjenica da većina ispitanika brine i štiti privatnost te su upoznati s pravilima o zaštiti privatnosti, ali još je uvijek puno onih koje bi što prije trebalo upozoriti na potrebu zaštite privatnosti i osobnih podataka.

Iznenaduje podatak da *postoji statistički značajna* povezanost između stava o privatnosti na društvenim mrežama i spola učenika ($\chi^2 = 22,791$ df = 2 N = 103 p < 0,001), uvidom u *Tablicu 6* kontingencije na osnovi koje je izveden ovaj test može se vidjeti da dječaci znatno manje brinu o zaštiti privatnosti i zaštiti osobnih podataka u odnosu na djevojčice.

Tablica 6. Stav o privatnosti prema spolu

Stav o privatnosti i zaštiti osobnih podataka	Spol		Ukupno
	muški	ženski	
ne brinem se	19	4	23
brinem se, ali ne znam kako zaštititi osobne podatke	12	1	13
brinem se i štitim osobne podatke	25	42	67
Ukupno	56	47	103

Statistički značajnom se pokazuje i razlika između stava o privatnosti na društvenim mrežama i dobi učenika. Rezultati testa ($\chi^2 = 10,114$ df = 4 N = 103 p = 0,039) pokazuju da mlađi učenici (12 i 13 godina) bolje štite privatne podatke od starijih učenika (14 godina), dok mjesto življenja i obrazovanje roditelja ne utječu na stav o privatnosti na društvenim mrežama. Iako bi bilo za očekivati da će obrazovaniji roditelji u većoj mjeri ukazivati djeci na potrebu zaštite osobnih podataka i privatnosti na internetu.

4. Zaključak

Uvidom u rezultate ovog istraživanja možemo zaključiti da mlađi tinejdžeri imaju oko četiri sata slobodnog vremena dnevno. Najviše slobodnog vremena imaju ispitanici iz velikog grada, a oni su i u najvećem broju uključeni u različite organizirane aktivnosti, za razliku od ispitanika iz manjeg mjesta koji su u najmanjem broju uključeni u takav oblik aktivnosti. U usporedbi s ispitanicima iz manjeg mjesta ta je razlika statistički značajna. Većina je ispitanika (62%) u tom vremenu uključena u neki oblik organiziranih slobodnovremenskih aktivnosti, a neki i u više njih. Prevladava uključenost u sportske (62%), ali i u mnoge druge aktivnosti. Pozitivno je što ispitanici kao najučestaliju aktivnost u slobodnom vremenu navode druženje s obitelji i bavljenje sportom. Najmanje su zastupljeni odlasci u disko klubove i kafiće, što je također ohrabrujuće s obzirom na dob, iako ima i onih koji već u ovoj dobi odlaze na takva mjesta. Sviranje, pjevanje i odlasci u kazališta i na koncerte također su slabo zastupljeni, iako taj podatak ne čudi jer mlađi tinejdžeri rijetko sami odlaze u kazališta i na koncerte, to su aktivnosti na koje bi ih roditelji i odgojno-obrazovni djelatnici trebali navikavati organiziranim odlascima.

Rezultati pokazuju da su društvene mreže zauzele trećinu slobodnog vremena mlađih tinejdžera. Čak 89% ispitanika ima otvoren profil na nekoj društvenoj mreži, a u prosjeku imaju 2,36 profila. Učenici iz manjeg grada imaju najveći prosječan broj profila, dok učenici iz manjeg mjesta imaju prosječan broj profila najmanji. Više

slobodnog vremena rezultira s više boravka na društvenim mrežama i većim brojem otvorenih profila.

Zabrinjavajuće je što učenici vrlo rano počinju koristiti društvene mreže, prosječna dob otvaranja prvog profila na nekoj društvenoj mreži je 10,1 godinu, a dobna granica za otvaranje profila na većini mreža je 13 godina. To ukazuje na činjenicu da učenici neiskreno odgovaraju na pitanje o svojoj dobi prilikom otvaranja profila.

Ispitanici se nekoliko puta dnevno prijavljuju na mrežu, a neki su neprestano prijavljeni (23%). Imaju po 200 i više „prijatelja“ na društvenim mrežama. Utješno je to što „prijatelje“ u većini slučajeva biraju prema poznanstvu u stvarnom životu (76%), ali još je uvijek velik broj i onih koji prihvaćaju za prijatelje sve koji to zatraže, što je izuzetno opasno.

Društvenu mrežu najčešće koriste za kontakte s „prijateljima“, česte aktivnosti su mijenjanje profila i stavljanje osobnih fotografija na profil. Postoji statistički značajna povezanost između stava o privatnosti na društvenim mrežama i upoznatosti s pravilima o privatnosti. Iako većina ispitanika ima pravilan stav o privatnosti i zaštititi osobnih podataka, zabrinjava podatak da trećinu ispitanika to ne zabrinjava ili ne zna kako zaštititi privatnost. Također zabrinjava podatak da je 15% ispitanika doživjelo vrijeđanja na društvenoj mreži i da ne poštuju pravila o pravima i odgovornosti koje su prihvatili prilikom otvaranja profila pa iznose laži o sebi ili drugima. Postoji statistički značajna povezanost između stava o privatnosti i spolu ispitanika prema kojoj muški ispitanici manje brinu o privatnosti na društvenim mrežama. Postoji značajna povezanost i između stava o privatnosti i dobi ispitanika. Mlađi ispitanici (12 i 13 godina) više brinu o privatnosti od ispitanika koji imaju 14 godina. Kao da vremenom njihovo ponašanje na mreži postaje opuštenije i slobodnije.

Većina ispitanika (84%) izjavljuje da su im roditelji upoznati s njihovim aktivnostima na društvenim mrežama što je osobito važno. No, ipak postoje ispitanici čiji roditelji nisu upoznati s njihovim aktivnostima na društvenim mrežama, a s obzirom na njihovu dob roditeljski nadzor je izuzetno značajan i potreban.

Unatoč velikom interesu mlađih tinejdžera za društvene mreže *online*, oni u vrlo velikom broju (89%) prednost daju druženju licem u lice.

Ovaj bi rad mogao biti poticaj nadležnim institucijama da promišljeno pristupaju slobodnom vremenu mlađih tinejdžera i da kreativno razmišljaju pri organiziranju različitih aktivnosti. Dobro osmišljene aktivnosti privući će mlađe tinejdžere i pomoći njihovom svestranom razvoju, a istovremeno bi mogle zadovoljiti njihove potrebe za druženjem s vršnjacima na otvorenim prostorima što ističu kao aktivnost koja im nedostaje, a potrebna je.

Nemoguće je ignorirati veliki interes za suvremenim načinom druženja na online društvenim mrežama, to je današnja stvarnost. No, podatci o ponašanju i aktivnostima na društvenim mrežama kao i neobaviještenost o zaštiti privatnosti još uvijek velikog broja mlađih tinejdžera zahtijeva pomnije planiranje odgoja i obrazovanja za suvremene medije, ali i veću uključenost roditelja u aktivnosti djece na internetu.

Literatura

1. Boyd, d. (2014). *It's Complicated: The Social Lives of Networked Teens*. New Haven: Yale University Press.
2. Byrne i dr. (2006). *Free-time and Leisure Needs of Young People Living in Disadvantaged Communities*. Dublin. Combat Poverty Agency Working Paper Series 06/02.
3. Dahlgren, P. (2000). Media citizenship and civic culture, *Mass Media and Society* (3rd edn), edited by J. Curran and M. Gurevitch. London: Arnold, 310-28.
4. De Lisle, Lee J. (2010). *Dimensions of leisure for life, Individual and Society*. USA. Human Kinetics.
5. Doh, M. (2010). Leisure and Geography. *Dimensions of Leisure for Life* (289-314). USA, Champaign: Human Kinetics.
6. Facebook's Privacy Policy. Date of last revision: 30. January 2015. Facebook. <http://www.facebook.com/policy.php> (pristupljeno 26.9.2016.)
7. Kelly, J.R. (1987). *Peoria winter: Styles and Resources in Later Life*. Lexington, KY. Lexington Books.
8. Kraut, R. i dr. (1998). Internet paradox: A social technology that reduces social involvement and psychological well-being? *American psychologist*, 53 (9), 1017.
9. Kušić, S. (2010). Online društvene mreže i društveno umrežavanje kod učenika osnovne škole: navike facebook generacije. *Život i škola : časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 24 (2), god. 56.
10. Leburić, A., Quien, M., Lovrić, D. (2008). *Stari i novi mediji : sociološka istraživanja medijskog stiliziranja života*. Biblioteka Istraživačke studije, knj. 7, Split : Redak.
11. Miliša, Z, Milačić, V. (2010). Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih, *Riječki teološki časopis*, 18 (2), 571-590.
12. Putnam RD. (1993). The Prosperous Community: Social Capital and Public Life. *The American Prospect [Internet]*, (13), 35-42.
13. Roberts, K. i Parsell, G. (1994). Youth cultures in Britain: the middle class takeover. *Leisure Studies*. 13, 33 – 48.
14. Scheufele, D. A. (2002). Examining differential gains from mass media and their implications for participatory behavior. *Communication Research*, 29 (1), 46-65.
15. Shah, D. V., Cho, J., Eveland Jr. W. P., Kwak, N. (2005). Information and Expression in a Digital Age. Modeling Internet Effects on Civic Participation. *Communication Research*, 32 (5), 531-65.
16. Statement of Rights and Responsibilities. Date of Last Revision: January 30, 2015. Facebook. <http://www.facebook.com/terms.php> (pristupljeno 26.9. 2016.)
17. Tujillo, J. L. (2007). Leisure meanings, experiences and benefits: a cross-cultural analysis of young adults. University of Florida. <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.454.1757&rep=rep1&type=pdf> (pristupljeno 24. kolovoza 2016.)
18. Van Eijck, K., Van Rees, K. (2000). Media orientation and media use: television viewing behaviour of specific reader types from 1975 to 1995. *Communication Research*, 27, 574–616.
19. Vukasović, A. (2000). Sve veća važnost odgoja u slobodnom vremenu. *Napredak : časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 141(4), 448-457.

ACTIVITIES AND SOCIAL NETWORKS IN THE LEISURE TIME OF YOUNG TEENAGERS

Abstract: *Students' leisure time is the time they still have after they have completed all their school and family duties. There are various ways in which students can spend their free time, and various possibilities of influencing the way they spend it (Byrne et al., 2006).*

This paper explores how much leisure time young teenagers have, how they spend it, and to what extent and in which ways online social networks are present in the free time of the research population. The results indicate that young teenagers have about four hours of free time a day, on average, and that during that time about 75% of respondents participate in various organized leisure activities. Furthermore, 89% of respondents have profiles on online social networks, and spend about one third of their free time online. Despite the high interest they express for this kind of socializing, the majority of respondents prefer meeting their peers face to face. The paper suggests that there is a need for more organized outdoor activities, which would make it possible for teenagers to spend time with their peers, and that more attention should be paid to media education.

Keywords: *organized leisure activities, online activities, profile.*